

Upprätthålla, kompensera, prioritera
– förslag till nationell strategi för
försörjningsberedskap

*Rapport från den nationella rådgivaren för stärkt privattoffentlig
samverkan i totalförsvaret (Fö 2024:02)*

(Dnr. Komm2025:00520)

Till statsrådet Carl-Oskar Bohlin

Regeringen beslutade den 27 juni 2024 att en särskild utredare, som ska fungera som nationell rådgivare, ska stödja regeringens arbete med att stärka svensk försörjningsberedskap och stödja näringslivets beredskapsplanering genom att bl.a. bidra till utvecklad samverkan mellan statliga aktörer och näringslivet. Arbetet ska komplettera det som redan görs i dag inom beredskapssektorerna. Syftet är att öka takten i att stärka Sveriges civila försvar för att uppnå ett starkt totalförsvar. Rådgivaren ska bl.a.

- följa upp och analysera arbetet med en stärkt försörjningsberedskap, framförallt inom beredskapssektorerna, belysa hinder samt utifrån detta lämna förslag på kompletterande åtgärder i syfte att driva arbetet framåt,
- ge förslag på, och vid behov initiera, samarbeten mellan statliga aktörer och privata aktörer för att underlätta näringslivets beredskapsplanering och möjlighet att solidariskt kunna stödja Sverige under kris, höjd beredskap och ytterst krig.

Som utredare och nationell rådgivare förordnades från och med den 1 november 2024 landshövdingen i Gotlands län Charlotte Petri Gornitzka. Som huvudsekreterare anställdes från och med samma datum ämnesrådet Ingmarie Druve.

Som sakkunniga förordnades från och med den 1 januari 2025 departementssekreteraren Klara Ericsdotter Henriksson (Statsrådsberedningen), kanslirådet Emma Wu Nolte (Försvarsdepartementet), ämnesrådet Mårten Levin (Försvarsdepartementet), rättssakkunnige Therese Quant (Försvarsdepartementet), kanslirådet Elin Lewold (Finansdepartementet), departementssekreteraren Anna Larsson (Finansdepartementet), departements-

sekreteraren Melle Säre-Söderbergh (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet), ämnesrådet Katarina Yuen (Klimat- och näringslivsdepartementet), departementssekreteraren Najite Ukale (Socialdepartementet), ämnesrådet Helena Strömbäck (Klimat- och näringslivsdepartementet) samt ämnesrådet Mats Bellinder (landsbygds- och infrastrukturdepartementet). Emma Wu Nolte och Therese Quant entledigades från och med den 13 maj 2025. Från och med samma datum förordnades rättssakkunnige Patrik Alfredsson (Försvarsdepartementet) och kanslirådet Anders Klahr (Försvarsdepartementet).

Som expert förordnades från och med den 1 januari 2025 den särskilda rådgivaren Svante Werger (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap). Från och med den 26 maj 2025 anställdes han som utredningssekreterare. Departementssekreteraren Klara Ericsson Henriksson bistår sekretariatet utifrån sin roll som sakkunnig.

Den nationella rådgivarens uppdrag ska redovisas senast den 30 november 2026. Utredningsdirektiven ger dock möjlighet för den nationella rådgivaren att löpande under utredningstiden bidra med kunskap till Regeringskansliet och föreslå åtgärder som kan driva arbetet framåt. Av det skälet och med det syftet överlämnas föreliggande rapport med förslag till nationell strategi för försörjningsberedskap.

Utredningen fortsätter sitt arbete i enlighet med regeringens direktiv, och ställer sig samtidigt till förfogande ifall regeringen önskar stöd i den fortsatta processen med förslaget till strategi.

Stockholm i september 2025

Charlotte Petri Gornitzka

Ingmarie Druve
Svante Werger
Klara Ericsson Henriksson

Innehåll

1	Vägen till en nationell strategi	7
1.1	Kartläggning och övergripande målbild för utredningen.....	7
1.2	Behovet av en nationell strategi.....	9
1.3	Arbetet med att ta fram ett förslag till nationell strategi.....	10
2	Kommentar till några delar av förslaget till strategi.....	13
3	Så blir den nationella strategin framgångsrik	21
Bilaga 1	Bilaga: Förslag till nationell strategi för försörjningsberedskap.....	25

1 Vägen till en nationell strategi

I detta kapitel redogör den nationella rådgivaren för stärkt privattoffentlig samverkan övergripande för delar av den kartläggning som har bedrivits inom ramen för utredningen, samt för den övergripande målbild som har formulerats. Därefter redogörs för motivet till att ta fram ett förslag till nationell strategi för försörjningsberedskap och för processen för framtagandet.

1.1 Kartläggning och övergripande målbild för utredningen

Den nationella rådgivaren har under de inledande månaderna av utredningens arbete ägnat mycket tid till uppgiften att kartlägga vad som sker idag i Sverige inom området försörjningsberedskap, med fokus på utvecklingen av privattoffentlig samverkan.

Med det syftet har företrädare för ett 25-tal beredskapsmyndigheter intervjuats, bland annat samtliga sektorsansvariga myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser. Utredningen har också träffat företrädare för Försvarmakten och Försvarets materielverk (FMV), samt en handfull myndigheter som inte är beredskapsmyndigheter, men som har starka kopplingar till området.

Parallellt har utredningen även träffat företrädare för näringslivet, bland annat genom regeringens tvärsektoriella näringslivsråd, Svenskt Näringslivs kris- och försvarsgrupp, en referensgrupp med engagerade företagsrepresentanter, samt vid olika bilaterala möten med företag och branschorganisationer. Utredaren har dessutom påbörjat en dialog med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och de tre arbetstagarorganisationerna LO, TCO och Saco.

Som en del i kartläggningen bidrar också utredningens sakkunniga med underlag kring de initiativ för att stärka försörjningsberedskapen som regeringen har tagit inom de olika berörda departementens ansvarsområden.

Direktiven till den nationella rådgivaren är öppet skrivna. Rådgivaren har därför sett ett behov av att med den pågående kartläggningen som utgångspunkt formulera en egen målbild för arbetet. Målbilden försöker svara på frågan: "Vad ska den nationella rådgivaren för stärkt privatoffentlig samverkan i totalförsvaret ha bidragit till när uppdraget är genomfört i november 2026?" Målbilden stäms löpande av mot det som kommer fram i kartläggningen, och kan komma att förändras vid flera tillfällen under utredningens gång.

I skrivande stund finns det fem områden i målbilden. Det första området är det enda som explicit framgår av utredningsdirektiven:

1. Det finns ökad kunskap om hur arbetet med försörjningsberedskap och privatoffentlig samverkan fungerar i Sverige, vilka hinder som aktörerna upplever, vilka utvecklingsbehov som finns, och vilka incitament som krävs för att öka näringslivets medverkan.

Med denna successivt ökande kunskap som grund, bör det enligt målbilden vara möjligt för den nationella rådgivaren att även bidra till att följande saker uppnås under perioden fram till november 2026:

2. Regeringen har en nationell strategi som håller samman och ger inriktning för Sveriges arbete med försörjningsberedskap.
3. Näringslivet är integrerat i det svenska totalförsvaret på central och regional nivå.
4. Förutsättningarna för konkret privatoffentlig samverkan har successivt förbättrats genom att hinder har undanröjts eller gjorts enklare att hantera.
5. Genom att initiera konkreta samarbeten och aktiviteter på främst central och regional nivå, prövas idéer för att utveckla privatoffentlig samverkan, som ger lärdomar och inspiration för det fortsatta arbetet hos ansvariga myndigheter.

Den nationella rådgivaren avser att återkomma kring de olika delarna av målbilden. I denna rapport ligger fokus på punkt 2 – en nationell strategi för försörjningsberedskap. Inom ramen för själva förslaget till strategi kommer dock även punkt 3 och 4 att beröras.

1.2 Behovet av en nationell strategi

Bedömning: Det pågår mycket utvecklingsarbete inom det civila försvaret som rör försörjningsberedskap och privatoffentlig samverkan. Olika aktörer har dock kommit olika långt i sitt arbete, och arbetar med delvis olika fokus. Den nationella rådgivaren bedömer därför att det behövs en mer samlad inriktning från regeringen. Det bör ske genom en nationell strategi för försörjningsberedskap.

Det kartläggningsarbete som den nationella rådgivaren bedriver, visar att det pågår ett intensivt arbete inom alla beredskapssektorer och även på regional nivå, för att stärka det civila försvaret och bidra till totalförsvaret. I de beredskapssektorer som ibland har beskrivits som särskilt viktiga för försörjningen, handlar utvecklingen i stor utsträckning om stärkt försörjningsberedskap, och i de flesta fall också om utvecklad privatoffentlig samverkan.

Utvecklingen är dock inte likformig. Inom några beredskapssektorer har myndigheterna lagt stor kraft på att i samverkan med representanter för näringslivet utveckla samverkansformerna; i andra ligger fokus helt på statlig upphandling av beredskapslager och avtal. I vissa verksamheter finns speciallagstiftning att luta sig mot för att ställa krav på företagens medverkan och leveranser; i andra bygger all samverkan på näringslivets vilja och ambition. I några av sektorerna finns det statliga medel som kan användas för åtgärder även inom näringslivet; i andra saknas det helt.

Det kan finnas naturliga och helt legitima orsaker till dessa skillnader – exempelvis att de legala förutsättningarna för regeringen att styra olika områden ser olika ut. Den samlade bilden är dock att utvecklingen är mer obalanserad än man skulle önska. De stora olikheterna gör det dessutom otydligt för företagen hur de ska samverka med de offentliga aktörerna. Det gäller inte minst företag som bedriver verksamhet inom flera beredskapssektorer.

Parallellt med dessa olikheter ger myndigheter och företag oberoende av beredskapssektor en relativt samstämmig bild av vilka utmaningar och hinder man brottas med i arbetet. Det handlar exempelvis om hur myndigheter, kommuner och regioner på bästa sätt kan tillämpa upphandlingsreglerna för att stärka beredskapen, hur man kan göra det enklare att dela information mellan privata och offentliga aktörer, hur man går tillväga för att teckna särskilda försörjningsberedskapsavtal, hur man prioriterar knappa resurser mellan olika behov, samt hur man samverkar kring försörjningsanalyser.

Sammantaget pekar dessa olikheter (i utveckling och mognad) och likheter (i utmaningar och upplevda hinder) på behovet av en mer sammanhållen inriktning från regeringen. Den nationella rådgivaren konstaterar att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap sedan den 22 juli 2025 har uppgiften att vara nationell samordnare av försörjningsberedskap. Det är ett steg i rätt riktning. Bedömningen är dock att det behövs något mer som ramar in försörjningsberedskapsområdet oavsett sektor, något som inte ersätter men kompletterar den ordinarie myndighetsstyrningen, något som ger inriktning för myndigheternas arbete och samtidigt kan vara ett stöd för privata aktörer i arbetet med att stärka Sveriges försörjningsberedskap.

Den nationella rådgivaren för stärkt privatoffentlig samverkan i totalförsvaret bedömer att det behövs en nationell strategi för försörjningsberedskap, och att regeringen bör äga strategin.

1.3 Arbetet med att ta fram ett förslag till nationell strategi

Den nationella rådgivaren har fört dialog med Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) och med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) om behovet av en strategi för försörjningsberedskap. Efter dialogen har rådgivaren bedömt att det skulle vara möjligt att ta fram ett förslag till nationell strategi för försörjningsberedskap relativt snabbt, till september 2025. Därefter kan förslaget beredas vidare inom Regeringskansliet. Med de tidsförhållandena bör det vara möjligt att strategin ska kunna gälla under större delen av försvarsbeslutsperioden.

Med tanke på MSB:s nya samordnande roll har det varit naturligt för den nationella rådgivaren att samverka nära med MSB i arbetet med att ta fram ett förslag till nationell strategi. Den nationella rådgivaren tar dock fullt ansvar för det förslag som finns i bilagan till denna rapport.

Arbetet med att ta fram förslaget till strategi inleddes med att den nationella rådgivaren tog fram en första skiss med disposition, mål och tentativa förslag till åtgärder. Denna skiss diskuterades och förankrades i dialog med MSB. Därefter involverades även andra intressenter på bland annat följande sätt:

- Den 5 maj genomfördes en workshop med Svenskt Näringslivs kris- och försvarsgrupp (ett 20-tal branschorganisationsföreträdare) för att få in underlag och synpunkter på mål och exempel på åtgärder.
- Den 8 maj skickades ett frågeformulär ut genom MSB:s försorg till drygt 20 myndigheter (de sektorsansvariga myndigheterna, de civilområdesansvariga länsstyrelserna, Försvarsmakten, FMV samt ytterligare några myndigheter) där dessa ombads ge synpunkter på de föreslagna målen, samt lämna förslag på åtgärder och annat innehåll de bedömde borde finnas med i strategin. 13 myndigheter kom in med skriftliga svar en vecka senare.
- Den 13 maj diskuterades strategins tänkta upplägg och de föreslagna målen med en referensgrupp med företagsledare som är engagerade i beredskapsfrågor.
- Den 15 maj diskuterades strategins mål och tänkta åtgärder med den nationella rådgivarens grupp av sakkunniga, som har sin hemvist i sex särskilt berörda departement inom Regeringskansliet.
- Den 2 juni skickades ett utkast till strategi ut till samma grupp myndigheter som hade fått frågor den 8 maj med en inbjudan att inkomma med skriftliga synpunkter, samt till deltagarna i regeringens tvärsektoriella näringslivsråd för totalförsvar och krisberedskap. Samtidigt fick den nationella rådgivarens sakkunnigrupp del av utkastet.

- Den 9 juni genomfördes en workshop med myndighetsgruppen för att förankra och förbättra utkastet till strategi.
- Den 11 juni genomfördes ett digitalt möte med det tvärsektoriella näringslivsrådets bisittare, där de gavs möjlighet att ge synpunkter på utkastet till strategi.
- Den 13 juni skickades ett uppdaterat utkast ut till regeringens tvärsektoriella näringslivsråd, samt till den nationella rådgivarens grupp av sakkunniga. Några dagar senare delades samma utkast även med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).
- Den 18 juni föredrogs utkastet till strategi för regeringens tvärsektoriella näringslivsråd, och dess ledamöter – företrädare för såväl branschorganisationer som fackliga organisationer – fick möjlighet att ge synpunkter.
- Den 23 juni diskuterades utkastet till strategin ännu en gång med den nationella rådgivarens grupp av sakkunniga.
- Fram till den 4 augusti har representanter för företag, branschorganisationer och näringslivsrådets ledamöter fått möjlighet att inkomma med skriftliga synpunkter på strategin.
- Strategin har även presenterats för landshövdingarna, och samtliga landshövdingar har välkomnats att lämna in synpunkter från sina respektive perspektiv.

Viljan att konstruktivt bidra till strategins innehåll har varit påtaglig i samtliga externa sammanhang. De flesta synpunkterna och inspelen har också kunnat tas omhand på något sätt i arbetet med förslaget till strategi.

2 Kommentar till några delar av förslaget till strategi

Innehållet i det bifogade förslaget till strategi är till del sådant som regeringen har uttryckt tidigare i andra sammanhang, men nu paketerat på ett samlat sätt. På några punkter föreslår den nationella rådgivaren för stärkt privattoffentlig samverkan i totalförsvaret en ökad tydlighet från regeringen. Ett antal av dessa punkter väljer vi att kommentera här.

Syfte med och mål för försörjningsberedskap (kapitel 2 i strategin)

Bedömning: Arbetet med försörjningsberedskap syftar till att inför och vid kriser, krigsfara och krig upprätthålla den försörjning av varor och tjänster som är nödvändiga för att trygga befolkningens överlevnad, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna eller bidra till det militära försvarets förmåga. Syftet uppnås genom åtgärder som vidtas för att nå tre mål:

1. Det finns god förmåga att upprätthålla försörjningsflöden av varor och tjänster till, från och inom landet.
2. Det finns god förmåga att kompensera för störningar och avbrott i försörjningsflöden.
3. Det finns god förmåga att vid bristsituationer prioritera kritiska flöden och behov.

Syftet och de tre målen ramar in arbetet med försörjningsberedskap. De tre målen tydliggör kompletterande perspektiv på området och medför krav på olika slags åtgärder.

I en nationell strategi för försörjningsberedskap bör det finnas ett övergripande syfte och mål för området som alla kan relatera till och arbeta mot. På så sätt ramas området in och kan få en samlad inriktning.

Samtidigt bör det vara tydligt för alla att försörjningsberedskap är en integrerad del av totalförsvaret och krisberedskapen, och att det ytterst är de politiska målen för dessa områden som ska uppnås. Arbetet med försörjningsberedskap ska med andra ord ske inom ramen för den inriktning som regeringen har angivit i samband med totalförvarsbeslutet, och som förtydligas ytterligare i de ”Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030” som Försvarsmakten och MSB har tagit fram på regeringens uppdrag i september 2025. I förslaget till strategi beskriver vi denna koppling, som också framgår av syftet med försörjningsberedskap.

De tre föreslagna målen är tänkta att tydliggöra olika perspektiv på arbetet med försörjningsberedskap – perspektiv som också medför krav på olika sorters åtgärder. Det första föreslagna målet handlar om att det ska finnas en god förmåga att upprätthålla försörjningsflöden av varor och tjänster till, från och inom landet. I det andra föreslagna målet ligger fokus på förmågan att kompensera för störningar och avbrott i försörjningsflöden. I det tredje målet är utgångspunkten att man inte kan utgå ifrån att lyckas helt med de två första målen, och att det därför behöver finnas en god förmåga att prioritera kritiska flöden och kritiska behov vid situationer då det råder brist på varor eller tjänster.

De tre målen kompletterar med andra ord varandra på ett sätt som tillsammans skapar en helhet.

Näringslivet bör integreras i den civila beredskapsstrukturen (kapitel 3, åtgärd 0:2)

Bedömning: Näringslivet bör integreras i den svenska civila beredskapsstrukturen genom forum för privatoffentlig samverkan på central och regional nivå.

På central nivå bör detta slags forum finnas i beredskapssektorerna. Liknande forum bör även etableras inom

det militära försvaret, för att kunna ta hand om behov som är specifika för försvarsmarknaden.

På regional nivå bör det finnas forum för privatoffentlig samverkan vid samtliga 21 länsstyrelser.

Det bör finnas en minsta gemensam nämnare för hur privatoffentlig samverkan ska fungera och vilka frågor som ska hanteras inom forumen för privatoffentlig samverkan, oavsett beredskapssektor eller geografisk plats.

Sveriges civila beredskapsstruktur omfattar formellt ett antal myndigheter. Den nationella rådgivaren bedömer att det är viktigt att tydliggöra hur även näringslivet är en del av strukturen. Utgångspunkten är det arbete med privatoffentlig samverkan som redan har påbörjats i ett antal beredskapssektorer och län. Detta arbete bör tjäna som modell för hur strukturen som helhet ska utvecklas.

På central nivå bör det fortsatt utvecklas och etableras forum för privatoffentlig samverkan inom beredskapssektorerna – initialt kan de sektorer där det finns ett tydligt försörjningsberedskapsuppdrag prioriteras. Det bör ligga på de sektorsansvariga myndigheterna att säkerställa att detta slags samverkan kommer till stånd och utvecklas. Den nationella rådgivaren konstaterar att det finns frågor och behov som är specifika för försvarsmarknaden. Därför bör liknande samverkansforum som inom beredskapssektorerna även utvecklas inom det militära försvaret.

Länsstyrelserna bör, med utgångspunkt i sitt geografiska områdesansvar, fortsatt utveckla och etablera tvärsektoriella forum för privatoffentlig samverkan på regional nivå (ibland benämnda "näringslivsråd").

Det bör också finnas en nationell inriktning för vilken typ av verksamhet som ska bedrivas inom dessa privatoffentliga samverkansforum på central och regional nivå. Vår bedömning är myndigheterna i samverkan med näringslivsrepresentanter i forumen bör arbeta med försörjningsanalyser, gemensamma övningar, förmågehöjande åtgärder av olika slag, samt informationsdelning som bidrar till utvecklade lägesbilder vid störningar och avbrott i försörjningsflöden, eller då det finns risk för sådana. Den sektorsansvariga myndigheten bör ta ett särskilt ansvar för att säkerställa att privatoffentlig samverkan fungerar ändamålsenligt inom sektorn. På länsnivå bör samverkan ha fokus på

behov inom länet. På så sätt stärks förmågan att på länsnivå kunna lösa ut frågor i samverkan, vilket gör att de i mindre utsträckning behöver lyftas till högre samhällsnivåer. Denna näringslivs-samverkan bör ses som en central komponent i länsstyrelsernas geografiska områdesansvar

Vi föreslår i nuläget inga förordningsändringar, men bedömer att regeringen bör hålla den möjligheten öppen inför framtiden. Vi bedömer vidare att regeringen bör ge uttryck för att regeringens egen samverkan med näringslivet ska ses över, exempelvis genom utveckling av det tvärsektoriella näringslivsrådet för totalförsvar och krisberedskap.

Arbetet med att teckna försörjningsberedskapsavtal kan påbörjas omedelbart (kapitel 3, åtgärd 2:2)

Bedömning: Myndigheter bör i de fall det är nödvändigt teckna försörjningsberedskapsavtal med lämpliga leverantörer för att reglera vad som ska kunna levereras vid krigsfara eller krig.

Ambitionen bör vara att det under innevarande försvarsbeslutsperiod tecknas försörjningsberedskapsavtal inom en majoritet av beredskapssektorerna. Som huvudregel bör försörjningsberedskapsavtalen ha ett nationellt perspektiv och tecknas av en myndighet som är totalförsvarsmyndighet i enlighet med förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen.

Arbetet med att teckna detta slags avtal kan påbörjas omedelbart.

Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap bedömer i sitt slutbetänkande Nya samverkansformer, modern byggnads- och reparationsberedskap (SOU 2025:68) att det inte behövs förändringar i regelverket för att teckna särskilda försörjningsberedskapsavtal (utredningen kallar dem F-avtal) som säkerställer företags förmåga att leverera vid krigsfara och krig. Detta förutsatt att avtalen hålls isär från de regelrätta inköpen och upphandlingarna.

Den nationella rådgivaren bedömer att det därmed bör vara möjligt för regeringen att omedelbart – utan att invänta den

fullständiga remisshanteringen av betänkandet – driva på för att arbetet med att teckna detta slags avtal får fart. Vi bedömer också att detta är en åtgärd där regeringen bör uttala en ambition: att det under innevarande försvarsbeslutsperiod ska tecknas försörjningsberedskapsavtal inom en majoritet av beredskapssektorerna.

Liksom utredningen om näringslivets försörjningsberedskap bedömer vi att det bör vara relativt få myndigheter som ska teckna detta slags avtal. Vi tror att det är en fördel om det i första hand är myndigheterna som är totalförsvarsmyndigheter enligt förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen, eftersom dessa myndigheter med stöd av lag kan kräva information från näringsidkare som en del av företagsplanläggningen.

Beakta behov inom försörjningsberedskapen inom ramen för pågående innovationssatsningar inom totalförsvarsområdet (kapitel 3, åtgärd 2:5)

Bedömning: Försörjningsberedskapens behov av innovation bör beaktas i aktuella innovationssatsningar inom totalförsvarsområdet. Som nationellt samordnande myndighet bör MSB (från den 1 januari 2026 Myndigheten för civilt försvar) involveras i arbetet i högre utsträckning.

Sedan några år driver regeringen initiativ för att höja förmågan och takten för försvarsinnovation för framför allt det militära försvarets behov. Bakgrunden är bland annat den snabba innovationstakten på den civila, kommersiella marknaden. Innovationer och ny teknik behöver snabbt kunna komma till gagn för Sveriges försvar och motståndskraft.

Den nationella rådgivaren konstaterar att regeringens initiativ redan så de är beskrivna i nuläget, har en bredare ansats än enbart utveckling av försvarsindustrin. Vi ser samtidigt att det också finns behov av ett innovationsperspektiv i utvecklingen av det civila försvaret och inte minst försörjningsberedskapen. Vi tror därför att det vore mycket värdefullt om ansatsen i arbetet med försvarsinnovation kunde breddas ytterligare, så att frågor som rör försörjningsberedskap explicit omfattas av arbetet. Det innebär

också att MSB/Myndigheten för civilt försvar i sin roll som samordnande myndighet, med ansvar för en nationell kontaktpunkt för företag, bör involveras i arbetet i större utsträckning.

En totalförsvarsövergripande funktion för prioritering av åtgärder och behov på central myndighetsnivå bör etableras (kapitel 3, åtgärd 3:2)

Bedömning: Det bör etableras en totalförsvarsövergripande funktion på central myndighetsnivå som kan säkerställa att åtgärder och behov inom totalförsvaret samordnas och prioriteras om det inte är görklgt att göra sådana avväganden på lägre samhällsnivåer eller inom enskilda beredskapssektorer.

Försvarsmakten och MSB/Myndigheten för civilt försvar bör ingå i funktionen. Andra myndigheter samt representanter för näringslivet bör delta i arbetet när de är berörda. Det bör även finnas representation från Regeringskansliet.

Att säkerställa en förmåga att prioritera vid bristsituationer, är en av de viktigaste frågorna i utvecklingen av totalförsvaret. Generellt är det önskvärt att prioriteringar under kriser och krig kan göras på så låg nivå som möjligt, och att de endast i undantagsfall behöver lyftas till regeringen.

Den nationella rådgivaren bedömer därför att regeringen bör inrätta en totalförsvarsövergripande funktion på central myndighetsnivå som kan säkerställa att åtgärder och behov inom totalförsvaret samordnas och prioriteras om det inte är görklgt att göra sådana avväganden på lägre samhällsnivåer.

Vi bedömer att Försvarsmakten och MSB/Myndigheten för civilt försvar bör ingå i funktionen. Andra myndigheter samt representanter för näringslivet bör delta i arbetet när de är berörda.

Vi föreslår i nuläget inte något eget beslutsmandat för funktionen, utan det handlar om att lösa ut svåra avvägningar och prioriteringar i samverkan. I praktiken kan det formella beslutsmandatet finnas hos någon av de ingående eller berörda myndigheterna, ibland även hos de företag som är viktiga leverantörer av varor och tjänster. Oavsett vilket, ska ambitionen vara att komma överens inom samverkansfunktionen. Om det krävs

beslut av regeringen i en fråga, ska regeringen kunna räkna med att få ett samlat beslutsunderlag.

Regeringen bör förbättra förutsättningarna för ransonering, genom att i förordning peka ut ansvariga myndigheter och ge dem uppdrag att vidta förberedelser (kapitel 3, åtgärd 3:4)

Bedömning: Enligt ransoneringslagen (1978:268) får regeringen vid krig eller krigsfara under vissa förutsättningar föreskriva om olika ransoneringsåtgärder. För att detta ska fungera krävs förberedelser i fredstid.

Regeringen bör förbättra förutsättningarna genom att i förordning peka ut ansvariga myndigheter inom de viktigaste förnödenhetsområdena, och ge dem i uppdrag att vidta administrativa och praktiska förberedelser.

Att vid en bristsituation genomföra ransonering är ingripande i förhållande till marknadens funktion, vilket gör att det är komplicerat och ytterst också kan medföra oönskade effekter, som minskat utbud och ökad ekonomisk brottslighet. Åtgärden bör därför användas med försiktighet, även vid krigsfara och krig. Den nationella rådgivaren bedömer dock att det är viktigt att ransoneringsverktyget finns tillgängligt och är möjligt att använda ifall det skulle behövas vid bristsituationer som kan uppstå i sådana lägen.

Ransoneringslagen har snart 50 år på nacken, och beskrivs ibland som föråldrad. Den senaste utredningen som belyste frågan (SOU 2009:3) gjorde dock bedömningen att den mest centrala paragrafen i lagen (6 §) är ändamålsenligt formulerad även för nutida förhållanden. Paragrafen ger regeringen befogenhet att under krig eller krigsfara begränsa möjligheten till fri handel med och fri användning av förnödenhet som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen.

Mot bakgrund av den bedömningen anser den nationella rådgivaren att regeringen med utgångspunkt i den befintliga ransoneringslagen bör besluta om en förordning som ger myndigheter tydliga uppgifter. Detta bör kombineras med

regeringsuppdrag till dessa myndigheter att vidta administrativa och praktiska förberedelser.

Det är inte självklart inom vilka förnödenhetsområden eller sektorer som det är prioriterat att vidta förberedelser för ransonering, men en utgångspunkt kan vara de sektorer som belystes särskilt i ovanstående utredning: olja/drivmedel, el, läkemedel och sjukvårdsprodukter, samt livsmedel.

3 Så blir den nationella strategin framgångsrik

Som framgått tidigare i denna rapport, ser den nationella rådgivaren för stärkt privattoffentlig samverkan i totalförsvaret stora fördelar med att regeringen har en nationell strategi för försörjningsberedskap. För att vara säker på att nå framgång med strategin bör regeringen dock beakta några saker.

Försörjningsberedskap bör prioriteras inom det civila försvaret

Kostnaden för att genomföra bifogade förslag till nationell strategi för försörjningsberedskap är avhängig av regeringens ambition. Mycket arbete pågår redan, och de medel som är aviserade i totalförsvarsbeslutet för 2025–2030 innebär en successiv ambitionsökning inom området. Av de medel som från år 2028 är tänkta att gå till det civila försvaret, bedöms cirka hälften på ett eller annat sätt gå till försörjningsberedskap, främst inom beredskapssektorerna Transporter; Energiförsörjning; Livsmedelsförsörjning och dricksvatten; Hälsa vård och omsorg; samt Elektroniska kommunikationer och post. Regeringen har under 2025 fattat ett antal beslut för att utveckla och stärka försörjningsberedskapen. Det finns också överenskommelser om att skjuta till ytterligare medel.

Den nationella rådgivaren bedömer att försörjningsberedskapen och därmed också genomförandet av bifogade strategi behöver ges fortsatt hög prioritet när de ökade anslagen till det civila försvaret ska fördelas. Vi vill i detta sammanhang särskilt lyfta fram följande åtgärder i förslaget till nationell strategi:

- Åtgärd 1.3 Säkerställ att det finns en robust infrastruktur för transporter, samt ökad robusthet inom energiförsörjning, elektroniska kommunikationer och finansiella tjänster.
- Åtgärd 2:1 Säkerställ förmåga att upprätthålla samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret hos kommuner och regioner.
- Åtgärd 2:2 Ställ beredskapskrav i upphandlingar och teckna vid behov särskilda försörjningsberedskapsavtal.
- Åtgärd 2:3 Säkerställ lagerhållning av de mest kritiska varorna.
- Åtgärd 2:4 Bygg upp en byggnads- och reparationsberedskap anpassad till dagens behov.

Strategins mål och åtgärder bör följas upp samlat

I strategin skriver vi att regeringen ansvarar för genomförandet, och att regeringen avser att återkomma med regeringsuppdrag och/eller återrapporteringskrav i regleringsbreven till berörda myndigheter gällande de olika åtgärderna i strategin. Vi skriver också att regeringen avser att följa upp strategin samlat inför kommande totalförvarsbeslut.

Den nationella rådgivaren bedömer att ett tydligt genomförande och en samlad uppföljning av mål och åtgärder är helt avgörande för att strategin ska bidra till att utveckla försörjningsberedskapen.

Strategin bör förankras så att den håller under hela försvarsbeslutsperioden

Både offentliga och privata aktörer behöver kunna lita på att en nationell strategi för försörjningsberedskap gäller under hela försvarsbeslutsperioden och inte faller om det exempelvis blir ett regeringsskifte efter valet 2026. Regeringen bör därför på lämpligt sätt förankra strategin så att den håller även i en sådan situation.

Regeringen bör redan nu förbereda för att kunna ta ytterligare steg bortom år 2030

Förslaget till strategi har fokus på åtgärder som är möjliga att vidta under innevarande försvarsbeslutsperiod, det vill säga fram till år 2030. Det innebär att utgångspunkten för åtgärderna är den befintliga lagstiftningen och i några fall förslag till ny reglering som är under beredning i Regeringskansliet.

Samtidigt har det i den nationella rådgivarens arbete blivit tydligt att både myndigheter och företag bedömer att det krävs förändringar i lag och förordning för att skapa tillräckligt bra förutsättningar för försörjningsberedskapen.

Regeringen bör där det är möjligt redan nu påbörja ett arbete med att se över de lagar och förordningar som bedöms hindra utvecklingen av försörjningsberedskapen, och tillsätta lämpliga utredningar. På så sätt kommer förutsättningarna att förbättras för att ta ytterligare steg i utvecklingen av försörjningsberedskapen under nästa försvarsbeslutsperiod.

Bilaga: Förslag till nationell strategi för försörjningsberedskap

1. En osäker värld kräver stärkt försörjningsberedskap

Ett väpnat angrepp kan inte uteslutas

Säkerhetsläget såväl i Sveriges närområde som globalt präglas av instabilitet och oförutsägbarhet. Som regeringen konstaterat i totalförsvarspropositionen för 2025–2030, kan ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade inte uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige eller våra allierade.

Sedan ungefär tio år tillbaka pågår återuppbyggnaden av det svenska totalförsvaret. Arbetet har fått ökad fart sedan Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022, men mycket återstår fortfarande. Totalförsvarsbeslutet 2024 och kompletterande budgetbeslut innebär, tillsammans med den blocköverskridande överenskommelsen från juni 2025, historiskt stora tillskott till både det militära och det civila försvaret. Tempot behöver öka, och fokus behöver ligga på att vidta åtgärder som stärker den samlade förmågan under innevarande försvarsbeslutsperiod.

Genom att utveckla ett motståndskraftigt totalförsvär stärks även samhällets förmåga att hantera andra slags kriser. I regeringens nationella säkerhetsstrategi som sträcker sig fram till och med år 2030 finns en samlad bild av hot och risker som bör beaktas – alltifrån hybrida hot till risk för allvarliga olyckor, framtida pandemier och krig.

Försörjningsberedskap är kritiskt för totalförsvaret

Försörjningsberedskap bidrar till det övergripande målet för totalförsvaret, till målen för civilt försvar och militärt försvar, samt till målen för krisberedskapen genom att dessa verksamheter kan försörjas med varor och tjänster vid kriser, krigsfara och krig. Försörjningsberedskap är på det sättet en kritisk komponent i såväl totalförsvaret som krisberedskapen. Även andra EU- och Nato-länder är beroende av svenska varor och tjänster för att kunna upprätthålla sin försörjning av vikt för ländernas försvar. Dessutom bidrar försörjningsberedskap till att upprätthålla försvarsviljan hos befolkningen.

Strategin hänger samman med annan styrning

Denna nationella strategi ska fungera som en ledstång för arbetet med försörjningsberedskap under innevarande totalförsvarsbeslutsperiod, 2025–2030 [*den nationella rådgivarens förslag*]. Som en del i det tydliggör den hur den svenska modellen för försörjningsberedskap och privatoffentlig samverkan bör utvecklas och hur ansvarsfördelningen ser ut. Strategin ger främst en inriktning för ansvariga myndigheter, men ska också kunna användas som stöd av alla aktörer, både offentliga och privata [*den nationella rådgivarens förslag*].

Strategin är en del av genomförandet av totalförsvarsbeslutet, och ska därför läsas tillsammans med regeringens olika inriktningsdokument: Gemensamma förutsättningar för utveckling av totalförsvaret, Inriktning för det militära försvaret, samt Inriktning för det civila försvaret.

Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har på regeringens uppdrag tagit fram en fördjupad inriktning, Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030. I den tydliggörs planeringsförutsättningarna ytterligare. Ett väpnat angrepp mot Sverige ska vara det dimensionerande scenariot för försörjningsberedskapen, och de sju typsituationer som Försvarsmakten och MSB redovisar ska användas som stöd i planeringen. Den generella inriktningen är att i samverkan planera för minst tre månaders uthållighet, vilket ska skapa ökat handlingsutrymme att hantera en mer utdragen krissituation. I delar av arbetet med

försörjningsberedskap, exempelvis när det gäller förberedelser för produktionsomställning, behöver dock tidsperspektivet redan från början vara längre än dessa tre månader.

I denna nationella strategi för försörjningsberedskap anges syfte och mål som ramar in vad som ska åstadkommas, samt ett antal prioriterade åtgärder som ska genomföras under totalförsvarsbeslutsperioden. På så sätt kommer strategin att skapa förutsättningar för ett mer fokuserat arbete med frågorna inom olika delar av samhället.

Ett starkt näringsliv är grunden

Både civila och militära aktörer är i kriser och krig beroende av varor och tjänster som i huvudsak levereras av privata företag inom ramen för en fri marknad, där Sverige dessutom är beroende av fungerande globala leveranskedjor.

Ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv är grunden för Sveriges välbefinnande, och i förlängningen även för motståndskraften i det svenska samhället vid kriser och krig. Att bidra till goda förutsättningar för näringslivet är därför utgångspunkten för arbetet med försörjningsberedskap. Finansiell stabilitet och fungerande handelsflöden är centralt, men också en stabil arbetsmarknad och en fungerande personalförsörjning. Det senare är avgörande för både företag och offentliga aktörer. Renodlade personalförsörjningsfrågor inom totalförsvaret behandlas dock inte i denna strategi.

Försörjningsberedskapen har stärkts, men mer behöver göras

Arbetet med försörjningsberedskap låg i stor utsträckning vilande under de två första decennierna på 2000-talet. Med Covid 19-pandemin 2020 och Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022 aktualiserades behovet och arbetet fick mer fart.

Den civila beredskapsstrukturen som sattes i oktober 2022 innebar att beredskapssektorer etablerades, varav flertalet rymmer ett tydligt försörjningsberedskapsperspektiv. Inom ramen för dessa sektorer har också viktiga steg tagits för att på olika sätt stärka försörjningsberedskapen och utveckla samverkan med näringslivet.

Några exempel från de mest försörjningsinriktade beredskapssektorerna (sektorsansvarig myndighet inom parentes):

- Elektroniska kommunikationer och post (Post- och telestyrelsen, PTS): Ny lag (2022:482) om elektronisk kommunikation, som bland annat ställer krav på företag att delta i samverkan inom sektorn. PTS genomför olika slags totalförsvarsåtgärder tillsammans med företagen inom sektorn inom ramen för Nationella Telesamverkansgruppen (NTSG), bland annat för att öka robustheten i näten och förbättra reparationsberedskapen.
- Energiförsörjning (Energimyndigheten): Även inom energisektorn genomförs totalförsvarsåtgärder i samverkan med företagen inom sektorn. Energimyndigheten har redovisat en analys av hur man kan uppskatta totalförsvarets energibehov. Svenska kraftnät har påbörjat arbetet med att stärka reparationsberedskapen inom elförsörjningsområdet med hjälp av civilplikt.
- Finansiella tjänster (Finansinspektionen): Samverkan med företagen i sektorn är etablerad sedan länge genom FSPOS (den finansiella sektorns privatoffentliga samverkan). Sedan år 2023 gäller en ny riksbankslag (2022:1568) som ger Riksbanken möjlighet att ställa större krav på företagen inom betalningssystemet. Riksbanken har även vidtagit andra åtgärder för att stärka motståndskraften i betalningssystemet.
- Hälsa, vård och omsorg (Socialstyrelsen): Socialstyrelsen har redovisat ett stort antal regeringsuppdrag som rör hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap, bland annat gällande en nationell samverkansstruktur, beredskapslagring av läkemedel och sjukvårdsprodukter, samt öppenvårdsapotekens beredskap. Det finns förslag till lagreglerad skyldighet för regioner och kommuner att lagerhålla upp till månads normalförbrukning samt regler för omfördelning. Under 2025 förvärvade också staten en fabrik för tillverkning av antibiotika.
- Livsmedelsförsörjning och dricksvatten (Livsmedelsverket): Ett omfattande arbete pågår, bland annat inom ramen för Samrådsgruppen för beredskapsplanering (SKAL). Myndigheterna arbetar med att få konkreta beredskapsåtgärder på plats

hos de privata aktörerna, exempelvis investeringsprogram för robust primärproduktion, robusta livsmedelsbutiker och kommunal dricksvattenförsörjning. Jordbruksverket har redovisat ett förslag till modell för beredskapslagring av spannmål och insatsvaror och regeringen har avsatt medel för ändamålet.

- Transporter (Trafikverket): Privattoffentlig samverkan inom sektorn har utvecklats genom omvandlingen av det som tidigare hette TP SAMS till BT POS (beredskapssektorn Transporters privattoffentliga samverkan). Sektorn har en central roll i samverkan med Försvarsmakten – inte minst i planeringen inför situationer som kräver omfattande värdlandsstöd vid storskaliga operationer.

Regeringen beslutade också i juni 2025 om två nya beredskapssektorer: Industri, byggande och handel (Tillväxtverket) samt Utrikeshandel (Kommerskollegium). Med ett sådant beslut blir den civila beredskapsstrukturen mer komplett utifrån ett försörjningsberedskapsperspektiv.

Även inom det militära försvaret har försörjningsberedskap hamnat mer i fokus de senaste åren, och såväl Försvarets materielverk (FMV) som Försvarsmakten har utvecklat sina upphandlingar och sin samverkan med näringslivet i syfte att stärka förutsättningarna att få leveranser vid kriser och krig. Avtalen handlar om betydligt mer än försvarsmateriel – alltifrån livsmedel och drivmedel till transporter och sjukvård.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har fått en starkare samordnande roll inom försörjningsberedskapen, som en del av sin samordningsroll inom det civila försvaret som helhet. För att ytterligare tydliggöra myndighetens fokus omvandlas MSB till Myndigheten för civilt försvar den 1 januari 2026.

Sammantaget innebär allt detta att mycket arbete pågår för att stärka Sveriges försörjningsberedskap. Med denna strategi tas nästa steg för att samlat utveckla försörjningsberedskapen med syftet att skapa ett motståndskraftigt totalförsvar.

2. Syfte och mål med försörjningsberedskap

Arbetet med försörjningsberedskap syftar till att inför och vid kriser, krigsfara och krig upprätthålla den försörjning av varor och tjänster som är nödvändiga för att trygga befolkningens överlevnad, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna eller bidra till det militära försvarets förmåga.

Syftet kan uppnås på olika sätt, sammanfattat i tre mål [*den nationella rådgivarens förslag*]:

Mål 1: Det finns god förmåga att upprätthålla försörjningsflöden av varor och tjänster till, från och inom landet

Sveriges ambition är att upprätthålla utrikeshandeln och de interna försörjningsflödena så långt det är möjligt även vid kriser och krig. Ju mer vi lyckas upprätthålla flödena, desto bättre förutsättningar att uthålligt stå emot en angripare eller hantera en krissituation. Att över tid upprätthålla flödena är avgörande för landets ekonomi och vår samlade försvarsförmåga, inklusive förutsättningarna för Nato-operationer för avskräckning och kollektivt försvar i vår del av Europa. För att kunna förebygga störningar och avbrott krävs att Sverige genomför åtgärder både enskilt och tillsammans med andra länder.

Mål 2: Det finns god förmåga att kompensera för störningar och avbrott i försörjningsflöden

Även om ambitionen är att upprätthålla försörjningsflödena, måste vi räkna med att det kan inträffa kortare eller längre störningar och avbrott som drabbar Sverige. I de lägena ska det finnas en god förmåga att på andra sätt tillgodose försörjningen av de viktigaste varorna och tjänsterna. Det kan exempelvis ske genom att ha beredskapslager, genom en utvecklad reparationsberedskap, eller genom att i privatoffentlig samverkan säkerställa en förmåga hos företagen att ställa om sin produktion eller anpassa sitt utbud av tjänster.

Mål 3: Det finns god förmåga att vid bristsituationer prioritera kritiska flöden och behov

Trots åtgärder för att upprätthålla försörjningsflödena och kompensera för störningar och avbrott, kommer det vid allvarliga kriser eller krig att uppstå bristsituationer. När det är brist på en vara eller en tjänst, ska det finnas en väl förberedd förmåga att prioritera mellan olika behov, för att skapa största möjliga nytta ur ett samhällsperspektiv eller – vid krigsfara och krig – för totalförsvaret. Det ska också finnas en förberedd förmåga att vid behov ransonera kritiska förnödenheter.

3. Prioriterade åtgärder

Nedanstående 22 åtgärder sammanfattar det viktigaste som ska göras för att på ett samlat sätt fortsätta att utveckla Sveriges försörjningsberedskap. Många av åtgärderna är redan påbörjade; några behöver startas upp under försvarsbeslutsperioden [*den nationella rådgivarens förslag*]. Åtgärderna är sorterade i förhållande till de tre målen för försörjningsberedskap.

Åtgärder för att nå samtliga mål

Åtgärd 0:1 Identifiera samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret och genomför försörjningsanalyser

I arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser är statliga myndigheter, kommuner och regioner skyldiga att identifiera samhällsviktig verksamhet inom sina respektive ansvarsområden. Utifrån detta underlag bör de också göra en bedömning av vilka delar av den samhällsviktiga verksamheten som är nödvändig för totalförsvaret, och därmed bör vara utgångspunkt för försörjningsanalyser.

Försörjningsanalyser bör genomföras i beredskapssektorerna och av beredskapsmyndigheter som inte ingår i en beredskapssektor. Sektorsansvariga myndigheter ska sammanställa analyserna och möjliggöra prioriteringar av åtgärdsförslag. Försörjningsanalyser bör utgå från kritiska varor och tjänster som oundgängligen behövs för befolkningens överlevnad, för att säkerställa samhällsviktig verksamhet, för det militära försvarets förmåga, eller som har ett betydande samhällsekonomiskt eller strategiskt värde. I försörjningsanalysen läggs fokus på den totalförsvarsviktiga verksamhetens beroende av varor och tjänster, samt på sårbarheter i de olika försörjningsleden – om möjligt ända tillbaka till råvarorna.

MSB/Myndigheten för civilt försvar ska identifiera kritiska varor och tjänster som inte kan förväntas ingå i någon annan beredskapsmyndighets ansvarsområde. Myndigheten ska också samordna och stödja arbetet med försörjningsanalyser som en del av ansvaret för den nationella samordningen av försörjningsberedskapen. Som ytterligare stöd bör Kommerskollegium och Riksbanken, vid behov tillsammans med andra myndigheter, bistå

med bedömningar av hur globala handelsmönster och svensk ekonomi påverkas vid krigsfara och krig.

I arbetet med försörjningsanalyser bör företrädare för näringslivet medverka i så stor utsträckning som möjligt. För att underlätta arbetet med försörjningsanalyser bör aktörerna i större utsträckning använda information som redan finns i öppna informationssystem (exempelvis inköpssystem) och att ta stöd av datadriven analys (exempelvis AI) [*den nationella rådgivarens förslag*].

Arbetet med försörjningsanalys ska inte tillåtas bromsa förmågeutvecklingen. I de fall det redan finns en medvetenhet om gap mellan behov och tillgång avseende kritiska varor och tjänster, bör arbete med relevanta beredskapsåtgärder vidtas omgående.

Åtgärd 0:2 Utveckla den civila beredskapsstrukturen och integrera näringslivet i den
--

Det behöver vara tydligt för alla aktörer hur den svenska strukturen för arbetet med försörjningsberedskap ser ut och hur näringslivet är en del av den. Utgångspunkten för en sammanhållen struktur för privatoffentlig samverkan är den civila beredskapsstruktur som etablerades i oktober 2022. Utvecklingen av denna struktur pågår löpande. Med inrättandet av de två beredskapssektorerna för Industri, byggande och handel respektive Utrikeshandel har beredskapsstrukturen blivit mer heltäckande ur ett försörjningsberedskapsperspektiv och fler företag har en naturlig samverkanspart.

Formellt är det knappt 70 statliga myndigheter som omfattas av beredskapsstrukturen. Myndigheterna ska samverka med näringslivet, och i flera av beredskapssektorerna sker privatoffentlig samverkan på ett organiserat och samlat sätt. Bedömningen är att samverkan såväl inom sektorerna som den tvärsektoriella samverkan behöver utvecklas ytterligare. Myndigheterna bör, med stöd av MSB/Myndigheten för civilt försvar, arbeta för att näringslivet integreras i arbetet på ett samlat och enhetligt sätt som blir tydligt för omvärlden genom flera forum för privatoffentlig samverkan på central nivå och på länsnivå.

På central nivå är det i ett kort perspektiv särskilt viktigt att fortsatt utveckla och där det behövs etablera detta slags forum i de sektorer som har ett tydligt försörjningsuppdrag: Elektroniska

kommunikationer och post; Energiförsörjning; Finansiella tjänster; Hälsa, vård och omsorg; Industri, byggande och handel, Livsmedelsförsörjning och dricksvatten; Transporter; samt Utrikeshandel. På längre sikt bör man se över möjligheten att skapa sådana forum i samtliga beredskapssektorer. Det ligger på de sektorsansvariga myndigheterna att säkerställa att detta slags samverkan kommer till stånd och utvecklas. Liknande samverkansforum bör även utvecklas för det militära försvaret, för frågor och behov som är specifika för försvarsmarknaden [*den nationella rådgivarens förslag*].

Inom ramen för de privatoffentliga samverkansforumen bör myndigheterna i samverkan med näringslivsrepresentanter arbeta med identifiering av samhällsviktig verksamhet, försörjningsanalyser, gemensamma övningar, förmågehöjande åtgärder av olika slag, samt informationsdelning som bidrar till utvecklade lägesbilder vid störningar och avbrott i försörjningsflöden, eller då det finns risk för sådana [*den nationella rådgivarens förslag*].

Även på länsnivå bör samverkan med näringslivet utvecklas, genom tvärspektoriella privatoffentliga samverkansforum under länsstyrelsernas ansvar, där även företrädare för kommuner och regioner bör erbjudas möjlighet att delta. Inom ramen för dessa forum – eller med dessa som stöd – ska länsstyrelserna kunna genomföra liknande aktiviteter som i de privatoffentliga samverkansforumen inom beredskapssektorerna, men med fokus på behov inom länet. På så sätt stärks förmågan att på länsnivå kunna lösa ut frågor i samverkan, vilket gör att de i mindre utsträckning behöver lyftas till högre samhällsnivåer. Denna näringslivssamverkan bör ses som en central komponent i länsstyrelsernas geografiska områdesansvar [*den nationella rådgivarens förslag*].

De civilområdesansvariga länsstyrelserna har en koordinerande roll utifrån det arbete och den samverkan som sker på central nivå inom sektorerna respektive på regional nivå inom länen. De är också en viktig kontaktpunkt gentemot Försvarsmakten och de fyra militärregionerna.

Regeringen avser att återkomma om det eventuella behovet att i förordning reglera uppgiften för vissa myndigheter att tillhandahålla privatoffentliga samverkansforum [*den nationella rådgivarens förslag*]. Regeringen avser också att se över hur regeringens egen samverkan med näringslivet inom totalförsvaret kan utvecklas,

exempelvis genom en utveckling av det tvärsektoriella näringslivsrådet för totalförsvaret och krisberedskap som leds av ministern för civilt försvar [*den nationella rådgivarens förslag*].

Det finns initiativ inom näringslivet för att på olika sätt komplettera och spegla den myndighetsbaserade strukturen. Dessa initiativ bör myndigheterna förhålla sig till i utvecklingen av olika samverkansformer.

Se även bilden på sidan 14.

Åtgärd 0:3 Utveckla den nationella samordningen

MSB/Myndigheten för civilt försvar ska samordna och stödja myndigheters, kommuners och regioners arbete med försörjningsberedskap. Det är angeläget att myndigheten, i samverkan med andra beredskapsmyndigheter och näringslivet, utvecklar och stärker denna funktion. Det bör bland annat ske genom att myndigheten säkerställer att arbetet med försörjningsberedskap sker utifrån gemensamma planeringsförutsättningar. Myndigheten ska också hålla samman och stödja arbetet med försörjningsanalyser, samt ge stöd i frågor som rör beredskapslagring och andra frågeställningar som är gemensamma över sektorsgränserna. Parallellt bör även de sektorsansvariga myndigheternas förmåga att hålla samman arbetet som rör försörjningsberedskap inom respektive beredskapssektor stärkas.

MSB/Myndigheten för civilt försvar etablerar också en förmåga att fungera som kontaktpunkt för information till företag om försörjningsberedskap i normalläge såväl som vid kriser, krigsfara och krig. Det kan bland annat handla om produktionsomställning och regelförenklingar. Inom kontaktpunkten bör en förmåga att koordinera operativ samverkan med näringslivet i frågor som rör produktionsomställning och hantering av störningar i försörjningskedjor utvecklas [*den nationella rådgivarens förslag*]. Detta förutsätter att myndigheten inom ramen för sitt arbete med att upprätthålla en samlad nationell lägesbild utvecklar förmågan att skapa och upprätthålla en nationell lägesbild specifikt avseende försörjningsläget och störningar i försörjningsflöden.

Som nationellt samordnande funktion är MSB/Myndigheten för civilt försvar en central samverkanspunkt för Försvarsmakten i

frågor inom försörjningsberedskapen som inte har en naturlig hemvist i någon enskild sektor.

Åtgärd 0:4 Utveckla förmågan att dela information säkert mellan offentliga och privata aktörer

För att säkerställa att samhället har tillgång till nödvändiga varor och tjänster i kris och krig behöver myndigheter och företag kunna utbyta information om till exempel planeringsförutsättningar och lägesbilder. Det kan både handla om säkerhetskänslig och konkurrenskänslig information. Bedömningen är att fler myndigheter och företag bör teckna säkerhetsskyddsavtal eller göra säkerhetsskyddsöverenskommelser för detta ändamål.

För att kunna navigera rätt bland gällande lagstiftning behöver myndigheter och företag utbilda och öva sin personal. MSB/Myndigheten för civilt försvar bör i samverkan med Säkerhetspolisen och Försvarshögskolan säkerställa att det finns ett tillräckligt utbud av utbildningar inom området som även företrädare för näringslivet kan ta del av. Samverkan inom ramen för Campus Totalförsvar kan vara ett sätt att få geografisk spridning på utbildningsverksamheten i hela landet.

MSB/Myndigheten för civilt försvar och andra ansvariga myndigheter bör också verka för att myndigheter och företag i större omfattning än idag kan dela säkerhetskänslig information via it-baserade informationsdelningssystem. Ambitionen bör vara att man generellt inom ramen för privatoffentlig samverkan ska kunna dela information med säkerhetsklass upp till minst nivån begränsat hemligt (Nato Restricted).

Åtgärd 0:5 Stärk förmågan till tidig förvarning avseende störningar i försörjningsflöden

Förmågan att tidigt få indikationer på att det kan komma att uppstå störningar eller avbrott i försörjningsflöden behöver stärkas. Arbetet för att åstadkomma detta bör ske i samverkan mellan offentliga och privata aktörer bland annat inom ramen för beredskapssektorerna utifrån beredskapsmyndigheternas ansvar att bedriva omvärldsbevakning. Förmågan bör stärkas även inom civilområdena, på länsnivå och på lokal nivå. I många fall kommer

det sannolikt att vara näringslivet som först får indikationer på att något är på väg att förändras.

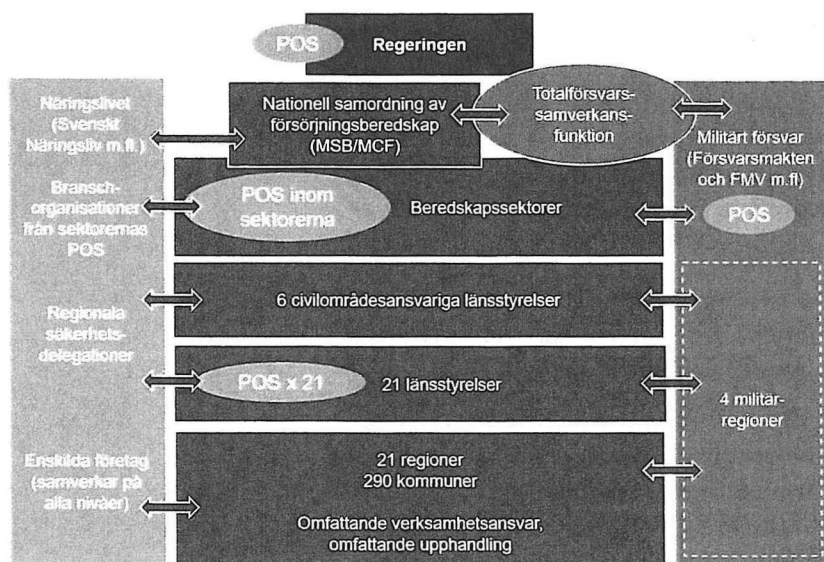
Bland myndigheterna bör Kommerskollegium spela en särskilt viktig roll kopplat till utrikeshandeln, som alla är beroende av. MSB:s/Myndigheten för civilt försvars förmåga att utifrån underlag från samtliga beredskapssektorer ta fram samlade lägesbilder är också en viktig komponent i arbetet.

Åtgärd 0:6 Höj kunskapen hos både offentliga och privata aktörer, och öva tillsammans på alla samhällsnivåer

Flera undersökningar visar att delar av näringslivet saknar kunskap om företagets roll och skyldigheter i totalförsvaret, samt om viktiga planeringsförutsättningar. Samtidigt finns bland offentliga aktörer ibland en okunskap om förutsättningarna i näringslivet. Detta skapar hinder i arbetet med privatoffentlig samverkan och utvecklingen av försörjningsberedskapen.

För att höja kunskapen hos såväl offentliga som privata aktörer, bör MSB/Myndigheten för civilt försvar, i samverkan med Försvarshögskolan och andra aktörer, aktivt verka för att fler företrädare för näringslivet deltar på de totalförvarsutbildningar som genomförs. Som ett komplement bör även enklare, webbaserade utbildningar om totalförsvaret tillhandahållas och göras tillgängliga och attraktiva för företag och deras anställda. MSB/Myndigheten för civilt försvar bör fortsätta att utveckla och genomföra informationsinsatser för att höja företagets kunskap om totalförsvaret och hur de bäst kan bidra.

När myndigheter genomför samverkansövningar bör företrädare för näringslivet – och när det är relevant även arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer – involveras i planeringen och bjudas in att delta i själva övningen, om inte särskilda skäl talar emot det. Detta behöver ske på lokal nivå, länsnivå, civilområdesnivå och central nivå – både inom sektorernas övningsverksamhet och i de tvärsektoriella samverkansövningarna. Genom övningar ökas kunskapen och förståelsen för varandras behov och resurser, och hur man tillsammans kan hantera utmanande situationer som exempelvis störningar och avbrott i försörjningskedjor. De privatoffentliga samverkansstrukturer som finns beskrivna i åtgärd 0:2 bör användas för planering och genomförande av övningar.

En illustration av hur näringslivet via olika forum för privatoffentlig samverkan (POS) integreras i den civila beredskapsstrukturen på central nivå i beredskapssektorerna och på länsnivå hos länsstyrelserna (åtgärd 0:2). De civilområdesansvariga länsstyrelserna har en koordinerande roll gentemot Försvarsmakten utifrån det arbete och den samverkan som sker inom sektorerna respektive på länsnivån. Regeringens egen samverkan med näringslivet sker bland annat genom det tvärsektoriella näringslivsrådet för totalförsvar och krisberedskap som leds av ministern för civilt försvar.

Initiativ inom näringslivet (till vänster i bilden) kompletterar och speglar den myndighetsbaserade strukturen. Bland annat Svenskt Näringsliv har här en viktig roll.

Försvarsmakten samverkar med den civila beredskapsstrukturen på alla nivåer och ingår också i många av POS-forumen. För det militära försvaret bör det också etableras liknande samverkansforum med fokus på försvarsmarknaden. På central nivå etableras en totalförsvarssamverkansfunktion för att bland annat hantera totalförsvarsövergripande prioriteringsfrågor (åtgärd 3:2).

Kommunernas och regionernas viktiga uppgifter inom försörjningsberedskapen beskrivs i åtgärd 2:1 samt i underbilagan Roller och ansvar inom försörjningsberedskapen. Även på dessa nivåer sker samverkan med näringslivet.

Åtgärder för att nå mål 1: Det finns god förmåga att upprätthålla försörjningsflöden av varor och tjänster till, från och inom landet

Åtgärd 1:1 Utveckla Utrikeshandel som en beredskapssektor som stödjer försörjningsberedskapen som helhet

Utrikeshandelns betydelse för Sveriges försörjning kan inte överskattas. Utrikeshandel är därför en beredskapssektor sedan juli 2025, med Kommerskollegium som sektorsansvarig myndighet. Under försvarsbeslutsperioden bör Kommerskollegium utveckla arbetet inom sektorn och se till att utrikeshandelsperspektivet blir tydligare inom försörjningsberedskapen som helhet – bland annat genom att bidra med kunskap till de nationella försörjningsanalyserna.

Arbetet i sektorn bör bland annat bidra till att det finns en förmåga att förebygga situationer som riskerar att störa utrikeshandeln eller handeln inom EU:s inre marknad. Det kan komma att krävas en förmåga att vidta åtgärder både enskilt, inom ramen för EU och i samarbete med andra länder. Åtgärder för att säkerställa en fungerande export även i kris- och krigssituationer behöver ha särskilt fokus, eftersom exporten och de intäkter den genererar är en förutsättning för Sveriges egen försörjning.

Åtgärd 1:2 Utveckla samarbetet inom Norden, EU och Nato

För att säkerställa att export och import kan fortgå så långt det är möjligt även under kris och krig är det viktigt att stärka samarbetet med länderna i Norden, inom EU och Nato, samt inom ramen för andra bilaterala överenskommelser. Detta behöver ske både utifrån ett mellanstatligt perspektiv och genom utökat transnationellt samarbete mellan exempelvis näringslivsorganisationer.

Sverige bör arbeta aktivt för att undanröja olika gränshinder till och från våra nordiska grannländer.

Inom EU bör vi aktivt medverka till utformningen av en politik som stärker den inre marknadens förutsättningar att fungera även vid kriser och krig, och dra nytta av EU:s politik i vårt eget utvecklingsarbete.

I förhållande till Nato och allierade inom Nato bör Sverige särskilt säkerställa att alla de resurser som krävs vid större

operationer i Norden kan röra sig så fritt som möjligt mellan länderna.

Åtgärd 1:3 Säkerställ att det finns en robust infrastruktur för transporter, samt ökad robusthet inom energiförsörjning, elektroniska kommunikationer och finansiella tjänster

Några funktioner är särskilt betydelsefulla för att försörjningsflödena ska kunna upprätthållas: transportinfrastruktur som hamnar, flygplatser, vägar, järnvägar och knutpunkter för omlastning; försörjning med drivmedel och el; tillgång till elektroniska kommunikationer och it-tjänster; och fungerande finansiella tjänster som möjliggör transaktioner. Huvuddelen av dessa funktioner upprätthålls av företag, och om delar av dem slås ut, blir det avsevärt svårare att upprätthålla den nödvändiga försörjningen med varor och tjänster. Att skydda och på andra sätt säkerställa kontinuitet i de verksamheter som upprätthåller dessa funktioner är därför prioriterat för försörjningsberedskapen.

De flesta av ovannämnda funktioner har också en tydlig militär nytta och är en förutsättning för militär rörlighet, inklusive värdlandsstöd för Nato-operationer.

Myndigheterna inom beredskapssektorerna transporter, energiförsörjning, elektroniska kommunikationer och post, samt finansiella tjänster har ett särskilt ansvar att säkerställa att dessa funktioner kan möta behov inom hela totalförsvaret.

Åtgärd 1:4 Uppmuntra offentliga och privata aktörers egen kontinuitetshantering och beredskapsplanering

Den kontinuitetshantering och beredskapsplanering som bedrivs hos varje enskilt företag och hos varje enskild myndighet, region eller kommun, är grunden till att kunna upprätthålla försörjningsflödena med varor och tjänster i samhället som helhet. Sådant arbete pågår redan på många håll, men ambitionen behöver öka hos alla.

Ansvariga myndigheter ska verka för att kommuner, regioner och företag har god kunskap om planeringsförutsättningarna inom totalförsvaret och att de planerar för att kunna upprätthålla sin prioriterade verksamhet även vid kriser och krig. Det kan exempelvis handla om att ha flera anslutningspunkter till elnätet och till elektroniska kommunikationer, att kontinuerligt utveckla sin cyber-

säkerhet, att ha tillgång till reservkraft, att ha flera leverantörer att välja mellan för de viktigaste leveranserna, att ha tänkt igenom vilken verksamhet som ska prioriteras högst och vilka medarbetare som är särskilt kritiska för att kunna upprätthålla den verksamheten, samt att öva organisationens förmåga att hantera störningar och avbrott.

Det är särskilt viktigt att offentliga och privata aktörer som ansvarar för samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret bedriver kontinuitetshantering och beredskapsplanering. Samtidigt är det en poäng om så många organisationer och företag som möjligt har en grundläggande förmåga, eftersom det bidrar till den samlade robustheten i samhället. Statliga bolag har enligt statens ägarpolicy beslutad i februari 2025 ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel när det gäller säkerhetsmedvetenhet och att bidra till landets beredskap för kris och krig.

Åtgärd 1:5 Verka för att säkra långsiktig tillgång till varor och tjänster som är av särskilt kritisk betydelse, samt för att begränsa oönskade strategiska beroenden av enskilda leverantörer eller stater

Det är varken möjligt eller önskvärt att göra Sverige oberoende av import för sin försörjning av viktiga varor och tjänster. I vissa fall – när det gäller varor och tjänster av särskilt kritisk betydelse för totalförsvaret – kan det dock vara relevant att verka för att öka den inhemska produktionen och självförsörjningsgraden för att på det sättet minska det direkta beroendet av utländsk produktion.

Sverige behöver också bidra till EU:s arbete med att minska beroenden och sårbarheter till utländska aktörer inom kritiska områden och branscher, genom att bygga upp eller stärka produktionsförmågan i unionen inom områden som rymdteknik, kritiska råvaror, läkemedel och halvledare.

Det finns i vissa fall även anledning att verka för ökad diversifiering av importen, så att man på det sättet begränsar oönskade strategiska beroenden av enskilda leverantörer eller stater. Även i offentliga upphandlingar bör man så långt det är möjligt säkerställa att offentliga aktörer undviker kritiska beroenden av enskilda leverantörer.

Det är också viktigt för försörjningsberedskapen att minska riskerna för skadliga utländska strategiska uppköp och investeringar

i svenska företag som bedriver samhällsviktig verksamhet eller annan skyddsvärd verksamhet.

Åtgärder för att nå mål 2: Det finns god förmåga att kompensera för störningar och avbrott i försörjningsflöden

Åtgärd 2:1 Säkerställ förmåga att upprätthålla samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret hos kommuner och regioner

Verksamheten i kommuner och regioner har grundläggande betydelse för människors liv och hälsa och i förlängningen för totalförsvaret och krisberedskapen som helhet. Det är därför viktigt att kommuner och regioner vidtar åtgärder för att kunna upprätthålla den samhällsviktiga verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret även när det är störningar och avbrott i viktiga försörjningsflöden. Det kan bland annat ske genom tydligare beredskapskrav i upphandlingar och genom ökad lagerhållning. Kommuner och regioner kan exempelvis vänta ökade lagkrav på lagerhållning av sjukvårdsprodukter.

Regeringen bereder för närvarande förslag till skärpta krav på kommuners och regioners beredskap och uthållighet vid kriser och krig. Bland annat föreslås kommunerna och regionerna ha krav på en förmåga att, med användning av endast egna tillgängliga resurser, under cirka två veckor kunna upprätthålla sina måltidsverksamheter i skola, särskilda boendeformer, LSS-verksamhet och vårdinrättningar.

Det är önskvärt att kommuner och regioner förbereder för att kunna möta detta slags krav [*den nationella rådgivarens förslag*], och de bör redan nu medverka i planeringen tillsammans med övriga aktörer för att samhället ska kunna upprätthålla prioriterad verksamhet på en grundläggande nivå under minst tre månader med allvarliga störningar. Privata utförare inom kommunernas och regionernas ansvarsområde bör involveras i detta planeringsarbete så långt det är möjligt genom avtal där det är möjligt, och annars genom frivillig samverkan. Ansvariga myndigheter – inte minst länsstyrelserna – har en viktig roll att stödja planeringen på den lokala nivån och bidra till att kommunerna samordnar sitt arbete i högre grad. Här kan även kommunala inköpscentraler och annan samverkan spela en viktig roll.

Åtgärd 2:2 Ställ beredskapskrav i upphandlingar och teckna vid behov särskilda försörjningsberedskapsavtal

Offentliga upphandlingar bidrar till konkurrens och är i grunden ett sätt att stärka Sveriges och EU:s ekonomiska styrka, vilket också stärker förutsättningarna för försörjningsberedskapen. Offentliga aktörer behöver dock i ökad utsträckning ställa krav på leveranssäkerhet i sina upphandlingar. Detta gäller särskilt om upphandlingarna syftar till att försörja samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret. Myndigheter bör i större utsträckning pröva möjligheten att upphandla för längre avtalsperioder än fyra år [*den nationella rådgivarens förslag*].

När det gäller vissa särskilt kritiska varor och tjänster bör ansvariga myndigheter teckna försörjningsberedskapsavtal med lämpliga leverantörer. I ett sådant avtal regleras vad som ska kunna levereras vid krigsfara eller krig. Avtalen kan även innehålla krav på leverantören avseende exempelvis beredskapsplanering, säkerställande av leverantörskedjor, lagerhållning och informationsdelning.

Ambitionen bör vara att det under innevarande försvarsbeslutsperiod tecknas försörjningsberedskapsavtal inom en majoritet av beredskapssektorerna. Som huvudregel bör försörjningsberedskapsavtalen ha ett nationellt perspektiv och tecknas av en myndighet som är totalförsvarsmyndighet i enlighet med förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen. Denna myndighet ansvarar sedan för att det kan ske tilldelning till andra, inklusive till civilområdesnivån, länsnivån och den lokala nivån. Det behöver finnas en nationell överblick över samtliga avtal av det här slaget [*den nationella rådgivarens förslag*].

Myndigheter, kommuner och regioner kan även på andra sätt tydliggöra för tilltänkta leverantörer vilka behov av varor och tjänster som man bedömer kommer att finnas vid krigsfara och krig. Det kan exempelvis ske genom gemensamma avsiktsförklaringar.

Det nationella stödet till både inköpande organisationer och leverantörer behöver utvecklas. Här bör även de nationella inköpscentralerna ges en roll [*den nationella rådgivarens förslag*].

Åtgärd 2:3 Säkerställ lagerhållning av de mest kritiska varorna

Med utgångspunkt i vad som framkommer i försörjningsanalyserna eller på annat sätt, behöver ansvariga myndigheter bedöma behovet av lagerhållning av vissa varor för att kunna hantera störningar och avbrott i försörjningen.

Lagerhållning bör i första hand ske genom utökade omsättningslager hos leverantörer eller förbrukare. I vissa fall kan det vara aktuellt med helt statliga beredskapslager.

Lagerhållningen bör ta sikte på att samhället ska kunna hantera bristsituationer som kan inträffa inom ramen för tre månader med omfattande störningar. I undantagsfall kan regeringen bedöma att det är nödvändigt att lagerhålla strategiskt viktiga varor även för perioder bortom dessa tre månader.

Åtgärd 2:4 Bygg upp en byggnads- och reparationsberedskap anpassad till dagens behov

Erfarenheterna från kriget i Ukraina visar att det behövs en beredskap att reparera förstörda byggnader, anläggningar och infrastruktur under kris och krig. I några av beredskapssektorerna har ett sådant arbete påbörjats, men mer behöver göras. En byggnads- och reparationsberedskap behövs även för att ha förmåga att vid kritiska situationer bygga nytt, till exempel särskilda uppställningsplatser för tunga militära fordon.

En fungerande byggnads- och reparationsberedskap är helt beroende av bland annat byggnadsmaterial som cement och virke, övrig utrustning, reservdelar, maskiner och transporter. Det behövs även personal som utför till exempel planering, projektering och utförande av bygg- och anläggningsarbeten.

Beredskapsmyndigheterna och kommunerna bör inom sina respektive ansvarsområden arbeta för att utveckla och upprätthålla en fungerande byggnads- och reparationsberedskap, med utgångspunkt i de behov som kan uppstå vid en situation då Sverige är utsatt för ett väpnat angrepp.

Regeringen bereder för närvarande förslag till hur en byggnads- och reparationsberedskap som är anpassad efter dagens förutsättningar mer konkret ska utformas.

Åtgärd 2:5 Stärk innovationsförmågan och förmågan att ställa om verksamhet/produktion

För att framgångsrikt hantera en kris eller ett krig krävs inte bara planer där alla vet vad de ska göra. Det krävs också en förmåga att anpassa och ställa om sin verksamhet, utföra sina uppgifter på andra sätt, eller producera något annat än normalt. I dessa delar är det viktigt att också kunna dra nytta av ny teknik.

Företagens förmåga till innovation och nya lösningar under pressen av en ständigt förändrad marknad är en viktig pusselbit i detta arbete. Beredskapsmyndigheterna bör, inom ramen för sina respektive uppdrag, arbeta för att stimulera innovativa lösningar och förmåga till omställning både inom den egna myndigheten och inom företag som man samverkar med. Även Vinnova, Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), universitet och högskolor, samt RISE bör involveras i arbetet [*den nationella rådgivarens förslag*].

Vissa tvärssektoriella frågor som rör företagens innovation och produktionsomställning behöver hanteras samlat av den kontaktpunkt som beskrivits ovan under åtgärd 0:3 Utveckla den nationella samordningen. En sådan kontaktpunkt kan också få en koordinerande roll i förhållande till det arbete som sker med innovation och produktionsomställning inom beredskapssektorerna [*den nationella rådgivarens förslag*].

Sedan några år driver regeringen initiativ för att höja förmågan och takten i försvarsinnovation för framför allt det militära försvarets behov. Bakgrunden är bland annat den snabba innovationstakten på den civila, kommersiella marknaden. Innovationer och ny teknik behöver snabbt kunna komma till gagn för Sveriges försvar och motståndskraft. Regeringen avser att verka för att även försörjningsberedskapens behov av innovation ska beaktas i aktuella innovationssatsningar [*den nationella rådgivarens förslag*]. Som nationellt samordnande myndighet bör MSB/Myndigheten för civilt försvar involveras i arbetet i högre utsträckning [*den nationella rådgivarens förslag*].

Åtgärd 2:6 Vidta försörjningsberedskapsåtgärder tillsammans med våra nordiska grannländer

Det nordiska samarbetet inom försörjningsberedskap bör utvecklas både bilateralt och multilateralt inom ramen för exempelvis Nordefco, Hagasamarbetet och Nordic Security of Supply Network

(NSSN). Bland annat bör följande områden kunna bli föremål för utökat samarbete [*den nationella rådgivarens förslag*]:

- Dela lägesbilder, resurser och expertis för att bättre hantera kriser och säkerställa att viktiga varor och tjänster är tillgängliga.
- Genomföra gemensamma försörjningsanalyser i förhållande till behov vid värdlandsstöd för storskaliga Nato-operationer.
- Etablera gemensamma beredskapslager för att öka säkerheten och minska sårbarheten vid störningar i leveranskedjorna.
- Förbättra transport- och kommunikationsnätverk mellan de nordiska länderna.
- Samordna krishanteringsinsatser för att kunna reagera snabbare och mer effektivt på kriser. Bistå varandra vid aktiverandet av värdlandsstöd inom Nato, samt för att ta emot och förmedla civil och humanitär hjälp.
- Utifrån Natos sju baskrav prioritera och samordna de nordiska ländernas civila och militära förmågor i linje med Natos uppdaterade försvarsplaner.
- Ansöka om EU-medel gemensamt för långsiktiga investeringar inom t.ex. infrastruktur och tillsammans identifiera gemensamma juridiska och administrativa hinder i EU-arbetet.

Åtgärd 2:7 Förbered beslut om förfogande i de fall det bedöms nödvändigt

I de fall avtal eller annan förberedelse tillsammans med en tilltänkt leverantör inte räcker för att tillgodose totalförsvarets eller folkförsörjningens ofrånkomliga behov vid krigsfara eller krig, har staten rätt till förfogande av fastigheter, transportmedel och viss annan egendom.

Om ansvariga aktörer i förväg kan bedöma att förfogande kommer att bli nödvändigt, ska detta förberedas genom uttagning. Arbetet har påbörjats inom det militära försvaret, men behöver komma i gång mer även hos civila myndigheter.

Åtgärder för att nå mål 3: Det finns god förmåga att vid bristsituationer prioritera kritiska flöden och behov

Åtgärd 3:1 Säkerställ förmåga att vid behov prioritera stöd till det militära försvaret, inklusive stöd till Nato-operationer

Vid krigsfara och krig, samt vid storskaliga operationer som kräver svenskt värdlandsstöd, är det centralt att samhället kan prioritera stöd till Försvarsmakten, för att på så sätt bidra till den samlade allierade förmågan till avskräckning och kollektivt försvar.

Försvarsmakten behöver därför vara tydlig med planeringsförutsättningar och behov av varor och tjänster under detta slags situationer, utifrån ett antal möjliga typfall.

Civila myndigheter och företag behöver planera för att på bästa sätt kunna stödja Försvarsmakten och vid behov kunna prioritera det stödet över annan verksamhet. Ett sådant arbete kan inbegripa såväl konkreta beredskapsåtgärder – exempelvis särskilda beredskapslager – som utbildnings- och övningsinsatser. Det kan också krävas en nära dialog med näringslivet om möjligheten att ställa om produktion särskilt för att bidra till det militära försvarets behov.

Åtgärd 3:2 Etablera en totalförsvarsövergripande funktion för prioritering av åtgärder och behov på central myndighetsnivå

Regeringen har det övergripande ansvaret för de nationella prioriteringarna även vid kriser och krig. Samtidigt är det önskvärt om prioriteringar i sådana situationer kan göras på så låg nivå som möjligt, nära själva hanteringen, och att prioriteringsfrågor inte i onödan lyfts till regeringen.

Av det skälet ser regeringen behov av att det etableras en totalförsvarsövergripande funktion på central myndighetsnivå som kan säkerställa att åtgärder och behov inom totalförsvaret samordnas och prioriteras om det inte är görkligt att göra sådana avväganden på lägre samhällsnivåer eller inom enskilda beredskapssektorer [*den nationella rådgivarens förslag*].

I funktionen ska aggregerade lägesbilder från Försvarsmakten, de sektorsansvariga myndigheterna och från näringslivet kunna utgöra stöd för att i samverkan göra prioriteringar och avvägningar. Funktionen bör också kunna ta hand om behov som inte har en naturlig hemvist i en sektor.

Försvarsmakten och MSB/Myndigheten för civilt försvar bör ingå i funktionen. Andra myndigheter samt representanter för näringslivet bör delta i arbetet när de är berörda. Det bör även finnas representation från Regeringskansliet [*den nationella rådgivarens förslag*].

Åtgärd 3:3 Öva hantering av – och prioritering vid – brist-situationer på alla samhällsnivåer

Den kanske allra viktigaste åtgärden för att skapa en förmåga att prioritera i bristsituationer är att spela och öva hantering av just sådana situationer. Detta slags övningar bör öka i omfattning på alla samhällsnivåer – lokalt, på länsnivå, inom civilområdena och nationellt [*den nationella rådgivarens förslag*].

Övningarna behöver ha fokus både på förmågan att prioritera knappa resurser mellan olika behov inom det civila försvaret och på förmågan att prioritera mellan militärt och civilt försvar. I det senare fallet är det, som nämnts ovan, viktigt att ge det militära försvarets behov hög prioritet, samtidigt som militära behov också kan behöva balanseras mot akuta behov inom det civila försvaret, exempelvis när det gäller sjukvård eller livsmedel.

Vid övningarna bör företrädare för näringslivet involveras i planering och genomförande.

Åtgärd 3:4 Förbered för att vid behov kunna genomföra ransonering av kritiska förnödenheter

Enligt ransoneringslagen (1978:268) får regeringen vid krig eller krigsfara under vissa förutsättningar föreskriva om olika ransoneringsåtgärder för förnödenheter som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen. För att detta ska fungera krävs förberedelser i fredstid.

Regeringen avser att förbättra förutsättningarna för ransonering vid bristsituationer under krig eller krigsfara genom att i förordning peka ut ansvariga myndigheter inom de viktigaste förnödenhetsområdena, och ge dem i uppdrag att vidta administrativa och praktiska förberedelser [*den nationella rådgivarens förslag*].

4. Genomförande och uppföljning

En samlad utveckling av försörjningsberedskapen

Åtgärderna i strategin utgör en helhet, men behöver inte genomföras i en specifik ordning. Det går att börja arbeta med nästan vilken åtgärd som helst. Som nämnts tidigare pågår det också redan arbete med flera av åtgärderna i delar av samhället. Det arbetet bör naturligtvis fortsätta.

För att få en mer sammanhållen utveckling av försörjningsberedskapen, är det dock några åtgärder som särskilt bör prioriteras inledningsvis för att de skapar bättre förutsättningar för det fortsatta arbetet.

Sett ur ett systemperspektiv är det allra viktigast att få fart på arbetet med att identifiera samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret och att genomföra försörjningsanalyser (åtgärd 0:1), samt att den privatoffentliga samverkansstrukturen utvecklas (åtgärd 0:2) inom ramen för en stärkt nationell samordning (åtgärd 0:3). Med detta som utgångspunkt bör arbetet med att ställa beredskapskrav i ordinarie upphandlingar och att teckna särskilda försörjningsberedskapsavtal (åtgärd 2:4) ges prioritet.

Systemet byggs även underifrån, och några av åtgärderna är särskilt lämpliga att arbeta med ur det perspektivet. Alla aktörer, både privata och offentliga, kan exempelvis arbeta med att höja sin kunskap och medverka i gemensamma övningar (åtgärd 0:6). Alla kan också stärka sitt eget arbete med kontinuitetshantering och beredskapsplanering (åtgärd 1:4). Detta bidrar direkt till att stärka förmågan, och ger samtidigt bättre förutsättningar för att medverka i mer strategiska åtgärder.

Regeringen ansvarar för uppföljningen

Regeringen har det övergripande ansvaret för att den nationella strategin för försörjningsberedskap genomförs under försvarsbeslutsperioden. För att säkerställa detta, avser regeringen att på lämpligt sätt återkomma med regeringsuppdrag och/eller återrapporteringskrav i regleringsbrev till berörda myndigheter

gällande de olika åtgärderna i strategin [*den nationella rådgivarens förslag*].

Som tidigare redogjorts för, så pågår mycket arbete med försörjningsberedskap redan. De medel som är aviserade i totalförsvarsbeslutet för 2025–2030 innebär en successiv ambitionsökning inom området, liksom de politiska överenskommelser som skett efter det. Inom ramen för utvecklingen av totalförsvaret och de medel som finns tillgängliga har försörjningsberedskapen fortsatt hög prioritet. Regeringen följer utvecklingen noga och står också beredd att vid behov tillsätta nödvändiga utredningar för att bland annat säkerställa att lagstiftningen stödjer den nödvändiga förmågeuppbyggnaden.

Inför nästa totalförsvarsbeslut avser regeringen att samlat följa upp samtliga åtgärder i strategin och bedöma hur de har bidragit till de tre målen och det övergripande syftet med försörjningsberedskapen [*den nationella rådgivarens förslag*].

Underbilaga 1. Roller och ansvar inom försörjningsberedskapen

Arbetet med försörjningsberedskap kräver att många agerar och att många tar ansvar – på alla samhällsnivåer.

Sverige är en del av en större helhet

Försörjningsberedskapen kan inte bara betraktas som en nationell angelägenhet. Sverige är en del av flera internationella sammanhang som tillsammans bildar en helhet som arbetet med försörjningsberedskap måste beakta.

Det mest grundläggande är Sveriges beroende av och integrering i globala handelsflöden av varor och tjänster. Beslut som är viktiga för vårt lands försörjning fattas därmed även i andra huvudstäder, och i styrelserummen i utländska företag. Vi är också beroende av hur internationella regimer för handel utvecklas och hur stabila dessa är – både generellt över tid och mer specifikt i samband med störningar, kriser, internationella konflikter och krig. Inom några strategiska sakområden finns ett djupare internationellt samarbete som också inbegriper beredskapsrelaterade frågor.

Utöver detta, är det framför allt två arenor – och två aktörer – som bör lyftas fram utifrån ett internationellt perspektiv:

Den Europeiska unionen, EU, är Sveriges viktigaste utrikespolitiska och handelspolitiska arena. EU bedriver en gemensam handelspolitik gentemot omvärlden och har en inre marknad för handeln mellan medlemsstaterna. För att säkerställa fungerande konkurrens på den inre marknaden reglerar EU en mängd frågor som påverkar förutsättningarna för exempelvis produktion, försäljning, internationell handel och offentlig upphandling, vilket i sin tur påverkar förutsättningarna för arbetet med försörjningsberedskap.

Under senare år har EU också i allt större utsträckning börjat använda reglering för att driva på för ökad säkerhet och beredskap inom unionen. Ett exempel som kan ha påverkan på arbetet med försörjningsberedskap är CER-direktivet (europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2557 av den 14 december 2022 om kritiska entiteters motståndskraft och om upphävande av rådets direktiv 2008/114/EG). Direktivet innebär krav på att kritiska

entiteter inom elva sektorer bland annat ska genomföra riskbedömningar, vidta åtgärder för att stärka sin motståndskraft samt rapportera incidenter.

På en mer övergripande, politisk nivå har EU också presenterat den europeiska beredskapsunionsstrategin, som stakar ut hur EU:s beredskap ska stärkas genom åtgärder inom alla relevanta politikområden från myndigheter och aktörer i hela samhället. Strategin bedöms ligga väl i linje med hur Sverige arbetar med att utveckla totalförsvaret.

Nato är Sveriges viktigaste försvarspolitiska arena. Som allierad medverkar Sverige i gemensam planering för bland annat avskräckning och kollektivt försvar. I Natos planering för norra Europa har Sverige en viktig roll som ett allierat basområde för Nato-operationer med både arme-, marin- och flygförband. Det innebär att Sverige måste planera för omfattande värdlandsstöd, där exempelvis försörjning med en mängd olika varor och tjänster ingår. Nato kan besluta om omfattande militära insatser som kräver svenskt värdlandsstöd även i situationer då Sverige inte har fattat beslut om höjd beredskap. Det svenska samhällets förmåga att stödja storskaliga operationer måste med andra ord finnas redan i fredstid.

Inom Nato påtalas vikten av sju civila förmågor, så kallade NATO Baseline Requirements for National Resilience (NBR), som är särskilt prioriterade områden för att stärka den civila motståndskraften.

- Säkerställa politiskt beslutsfattande och centrala ledningsfunktioner.
- Resilient energiförsörjning.
- Effektiv hantering av okontrollerade befolkningsrörelser.
- Resilienta system för livsmedels- och dricksvattenförsörjning.
- Hantering av stora masskadeutfall och hälsokriser.
- Resilienta civila kommunikationssystem.
- Resilienta transportsystem.

Ansvar inom staten

Regeringen har det övergripande ansvaret för totalförsvaret och krisberedskapen, och därmed också för försörjningsberedskapen. Under regeringen finns ett antal myndigheter med olika ansvar och roller, på både central och regional nivå. Med några få undantag är samtliga myndigheter ålagda att beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet.

Regeringen har beslutat att knappt 70 myndigheter ska vara *beredskapsmyndigheter*. De ska ha god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter vid krigsfara och krig. De ska även verka för att övriga statliga myndigheter, kommuner, regioner, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda utvecklar sin förmåga i dessa avseenden.

De flesta av beredskapsmyndigheterna ingår i beredskapssektorer. I varje beredskapssektor har en av myndigheterna fått uppgiften att vara *sektorsansvarig myndighet*. Den myndigheten ska inom beredskapssektorn leda arbetet med att samordna åtgärder inför och vid fredstida krissituationer och krigsfara och krig. Myndigheten ska också driva på arbetet inom beredskapssektorn, stödja beredskapsmyndigheterna samt verka för att uppgifter och roller inom beredskapssektorn tydliggörs. Den ska vidare verka för att samverkan med näringslivet sker i den utsträckning det behövs.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, (från den 1 januari 2026 *Myndigheten för civilt försvar*) har uppgiften att samordna och stödja utvecklingen av det civila försvaret och försörjningsberedskapen som helhet, och har i juni 2025 fått i uppdrag att etablera en förmåga att fungera som en kontaktpunkt för information till företag. MSB/Myndigheten för civilt försvar har viss föreskriftsrätt gentemot andra statliga myndigheter avseende beredskapsplanering, och ansvarar för att bedöma den samlade förmågan inom det civila försvaret. Myndigheten ska också företräda det civila försvaret på central nivå i frågor som har betydelse för avvägningen mellan civila och militära behov av samhällets resurser om inte något annat följer av annan författning.

På länsnivå är de 21 *länsstyrelserna* sammanhållande för krisberedskapen. De har geografiskt områdesansvar på sin nivå, och ska som högsta civila totalförsvarsmyndighet inom länet verka för

att största möjliga försvarseffekt uppnås vid höjd beredskap. I uppgiften ingår att samordna de civila försvarsåtgärderna och verka för att sådan verksamhet hos civila myndigheter och andra civila organ som har betydelse för försvarsansträngningarna bedrivs med en enhetlig inriktning.

Länsstyrelserna i Norrbottens, Örebro, Stockholms, Östergötlands, Västra Götalands och Skåne län är *civilområdesansvariga länsstyrelser*. De har geografiskt områdesansvar på högre regional nivå för civilt försvar. De ska bland annat verka för att totalförsvaret under höjd beredskap har en enhetlig inriktning inom respektive civilområde. I uppgiften ingår att samordna planeringen mellan civila myndigheter och Försvarsmakten (militärregionerna), att stödja länsstyrelserna, och att hålla samman planering och förberedelser av civila aspekter av värdlandsstöd.

Inom det militära försvaret är det framför allt två myndigheter som bör lyftas fram i detta sammanhang: *Försvarsmakten* och *Försvarets materielverk (FMV)*.

Försvarsmaktens huvuduppgift är att försvara Sverige och allierade stater mot ett väpnat angrepp med utgångspunkt i det kollektiva försvaret inom Nato. Myndigheten ska kunna utföra sina uppgifter självständigt och i samverkan med andra myndigheter, stater och organisationer. Försvarsmakten genomför operationsplanering med Nato och allierade stater inom Nato, och ska kunna delta i Natos aktiviteter för avskräckning och försvar. Operationsplaneringen inom myndigheten ska samordnas med motsvarande planering inom övriga delar av totalförsvaret, och det kan behöva ske på alla samhällsnivåer. Myndigheten är en stor upphandlare av varor, tjänster och byggtreprenader.

Försvarets materielverk (FMV) ansvarar för utveckling, anskaffning och modifiering av materielsystem i enlighet med Försvarsmaktens investeringsplan. Dessa upphandlingar genomförs på uppdrag av Försvarsmakten. Myndigheten har även ett exportfrämjande uppdrag.

Kommuner och regioner

Sveriges 290 *kommuner* och 21 *regioner* ansvarar för en stor del av samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret. De står också för en stor andel av den offentliga upphandlingen i Sverige – cirka 80 procent.

Kommunerna ansvarar bland annat för skola, socialtjänst, vatten och avlopp, avfallshantering, räddningstjänst och vissa delar av sjukvården. Kommunerna har också det geografiska områdesansvaret på lokal nivå och ska i den rollen verka för att olika aktörer inom kommunen samverkar, och att åtgärder som vidtas på den lokala nivån är samordnade. Vid höjd beredskap eller när ransoneringslagen av andra skäl tillämpas kan kommunerna också få ytterligare uppgifter som rör försörjning av nödvändiga varor.

Regionerna ansvarar bland annat för huvuddelen av hälso- och sjukvården, samt för kollektivtrafik. Det är verksamheter som har stor betydelse ur ett försörjningsberedskapsperspektiv.

Både kommuner och regioner har rätt att beskatta invånarna för att finansiera sin verksamhet. När staten i lag ställer särskilda krav på kommuner och regioner – exempelvis utifrån ett beredskapsperspektiv – är dock principen att kommuner och regioner ska få ersättning för dessa tillkommande uppgifter.

Företags ansvar

Enskilda *företag* har i grunden ett ansvar gentemot sina ägare. Genom avtal har företagen även ansvar gentemot sina kunder och sina leverantörer. Utöver det, finns det ett ansvar för alla företag att följa lagar och regler som staten beslutar om.

Enligt lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen är företag skyldiga att på begäran av en totalförvarsmyndighet delta i totalförvarsplaneringen. De är då skyldiga att lämna upplysningar som kan behövas i planeringen, samt medverka i planeringen av de egna uppgifterna. Om arbetet medför betydande kostnader, har företaget rätt till ersättning av allmänna medel.

Företag kan generellt förväntas ha ett egenintresse av att ha en grundläggande robusthet och förmåga att stå emot störningar av olika slag, inklusive kortare avbrott i leveranser m.m. Därför

bedriver många företag ett aktivt arbete med kontinuitetshantering och i vissa fall även beredskapsplanering. För att kunna vidta åtgärder för att möta riktigt allvarliga kriser, krävs dock oftast kunder som är beredda att betala extra för de kostnader som detta medför, alternativt en reglering som drabbar den aktuella marknaden på ett rättvist sätt. En tredje möjlighet är att staten ersätter för kostnader i enlighet med vad som föreskrivs i ovan nämnda lag.

Civilsamhällesorganisationer och privatpersoner

Organisationer inom civilsamhället spelar en viktig roll i totalförsvaret och i arbetet med försörjningsberedskap, genom att kanalisera människors engagemang och organisera frivilliga insatser. De *frivilliga försvarsorganisationerna* har en särskild ställning, och bidrar bland annat genom att på uppdrag från Försvarmakten och MSB utbilda personer som genom avtal kan få uppgifter inom totalförsvaret och därmed bidra till personalförsörjningen. Utifrån ett försörjningsberedskapsperspektiv kan man notera att flera av de frivilliga försvarsorganisationerna har sitt fokus inom transportområdet.

Även *arbetsgivarorganisationer* och *arbetstagarorganisationer* har viktiga roller inom försörjningsberedskapen, bland annat genom att verka för att arbetsmarknaden fungerar så bra som möjligt även under krigsfara och krig och bidra till att nödvändiga kollektivavtal är på plats.

I det här sammanhanget är det också relevant att nämna det ansvar som *privatpersoner* i Sverige förväntas ta för sin egen beredskap. Personer som under normala förhållanden klarar sig utan stöd från det offentliga bör enligt riksdagen och regeringen ha beredskap för att klara sig minst en vecka, exempelvis genom att ha en god hemberedskap med mat, vatten och andra förnödenheter. På så sätt är det möjligt att bidra till samhällets motståndskraft och till att samhällets samlade resurser kan prioriteras dit där behoven är som störst.

Underbilaga 2. Sammanställning av mål och prioriterade åtgärder

Åtgärder som bidrar till samtliga tre mål

- Åtgärd 0:1 Identifiera samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret och genomför försörjningsanalyser
- Åtgärd 0:2 Utveckla den civila beredskapsstrukturen och integrera näringslivet i den
- Åtgärd 0:3 Utveckla den nationella samordningen
- Åtgärd 0:4 Utveckla förmågan att dela information säkert mellan offentliga och privata aktörer
- Åtgärd 0:5 Stärk förmågan till tidig förvarning avseende störningar i försörjningsflöden
- Åtgärd 0:6 Høj kunskapen hos både offentliga och privata aktörer, och öva tillsammans på alla samhällsnivåer

Mål 1: Det finns god förmåga att upprätthålla försörjningsflöden av varor och tjänster till, från och inom landet

- Åtgärd 1:1 Utveckla Utrikeshandel som en sektor som stödjer försörjningsberedskapen som helhet
- Åtgärd 1:2 Utveckla samarbetet inom Norden, EU och Nato
- Åtgärd 1:3 Säkerställ att det finns en robust infrastruktur för transporter, samt ökad robusthet inom energiförsörjning, elektroniska kommunikationer och finansiella tjänster
- Åtgärd 1:4 Uppmuntra offentliga och privata aktörers egen kontinuitetshantering och beredskapsplanering
- Åtgärd 1:5 Verka för att säkra långsiktig tillgång till varor och tjänster som är av särskilt kritisk betydelse, samt för att begränsa oönskade strategiska beroenden av enskilda leverantörer eller stater

Mål 2: Det finns god förmåga att kompensera för störningar och avbrott i försörjningsflöden

- Åtgärd 2:1 Säkerställ förmåga att upprätthålla samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret hos kommuner och regioner
- Åtgärd 2:2 Ställ beredskapskrav i upphandlingar och teckna vid behov särskilda försörjningsberedskapsavtal
- Åtgärd 2:3 Säkerställ lagerhållning av de mest kritiska varorna
- Åtgärd 2:4 Bygg upp en byggnads- och reparationsberedskap anpassad till dagens behov
- Åtgärd 2:5 Stärk innovationsförmågan och förmågan att ställa om verksamhet/produktion
- Åtgärd 2:6 Vidta försörjningsberedskapsåtgärder tillsammans med våra nordiska grannländer
- Åtgärd 2:7 Förbered beslut om förfogande i de fall det bedöms nödvändigt

Mål 3: Det finns god förmåga att vid bristsituationer prioritera kritiska flöden och behov

- Åtgärd 3:1 Säkerställ förmåga att vid behov prioritera stöd till det militära försvaret, inklusive stöd till Nato-operationer
- Åtgärd 3:2 Etablera en totalförsvarsövergripande funktion för prioritering av åtgärder och behov på central myndighetsnivå
- Åtgärd 3:3 Öva hantering av – och prioritering vid – bristsituationer på alla samhällsnivåer
- Åtgärd 3:4 Förbered för att vid behov kunna genomföra ransonering av kritiska förnödenheter

